

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата психологічних наук, доцента Щербак Тетяни Іванівни, доцента кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка на дисертацію Лукової Світлани Володимирівни «Психологічні особливості губристичної мотивації підлітків-спортсменів», поданої до захисту в спеціалізовану вчену раду ДФ 053.42.23 ХНПУ Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди на здобуття наукового ступеня доктора філософії із спеціальності 053 – психологія

Актуальність теми дисертації. Сучасний розвиток психології спорту ставить перед фахівцями нові комплексні знання, адже на перший план виходять проблеми створення дієвої системи мотиваційних заходів, спрямованої на розвиток спортивних вмінь та навичок, що є необхідною на етапі спеціалізації юного спортсмена. Формування нової генерації у юнацькому спорті на даному етапі розвитку суспільства потребує розширення підходів до розуміння сутності мотивації підлітків до участі у обраному виді спорту, структури мотиваційної сфери, в тому числі урахування вікового аспекту. Потреба у самоствердженні, що є однією із центральних у підлітковому віці, зумовлює нагальність вивчення губристичних мотивів у структурі спортивної мотивації юних спортсменів

Підтвердженням актуальності дисертаційної роботи С. Лукової є дані літературних джерел про недостатній рівень висвітлення тематики губрису у спорті. Питанням губристичної мотивації спортсменів присвячена обмежена кількість праць. Серед українських дослідників дане коло обмежується роботами К. Фоменко щодо зв'язку типів губристичної мотивації з різним рівнем спортивної успішності, працями А. Рочняка, що розкривають сутність психоемоційних станів спортсменів у змагальній діяльності у спортсменів з різною спрямованістю губристичної мотивації та науковими пошуками

I. Полілуєвої, які присвячені вивченню особливостей губристичної мотивації у представників художньо-спортивної діяльності. Вузьке коло праць, що присвячені вивченню проблеми губристичної мотивації у спорті та запит суспільства щодо підготовки юніорів в олімпійських видах спорту підкреслюють актуальність даної наукової розвідки.

Дисертаційна робота С. Лукової виконана у відповідності з планом науково-дослідної роботи кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди **«Психологія розвитку суб'єктів педагогічного процесу»** (державний реєстраційний номер 0121U100712 від 20.01.2021 р.

Новизна дослідження та одержаних результатів. У дисертаційному дослідженні С. Лукової вперше представлено дефініцію «оптимальні переживання» у зв'язку з губристичною мотивацією, визначено її особливості відповідно до типологічних профілів губристичної мотивації підлітків-спортсменів. У роботі розкрито характерні особливості тривоги та тривожності підлітків-спортсменів з різним типом губристичної мотивації. Варте уваги визначення автором предикторів губристичних прагнень у спортсменів підліткового віку. Дана наукова розвідка містить результати оригінальних досліджень, що доповнюють уявлення про значення губристичної мотивації у спортивній діяльності підлітків, про типологічні особливості мотивації до спортивної діяльності та губристичної мотивації підлітків-спортсменів. У роботі висвітлені зв'язки губристичної мотивації з перфекціоністичною спрямованістю та диспозиційним оптимізмом у спортсменів підліткового віку. Наукові відомості, представлені С. Луковою, надають новітні дані щодо особливостей губристичної мотивації у підлітків, які залучені до командних та індивідуальних видів спорту. Дістали подальшого розвитку ідеї про зв'язок губристичної мотивації та самооцінки, в тому числі оцінки фізичних якостей спортсменів. Цілком новим є підхід до розрізнення деструктивних та конструктивних форм губристичної мотивації та уточнення даної диференціації для вибірки спортсменів. Заслужовує уваги

розроблена автором програма розвитку конструктивних форм губристичної мотивації підлітків-спортсменів.

Дисертаційна робота С. Лукової виконана у відповідності з планом науково-дослідної роботи кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди «**Психологія розвитку суб'єктів педагогічного процесу**» (державний реєстраційний номер 0121U100712 від 20.01.2021 р.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків, пропозицій. Рецензована робота характеризується методологічною грамотністю. Проведене ґрунтовне опрацювання теоретичного матеріалу, на основі чого окреслено проблему дослідження, визначено мету та сформульовано завдання. Застосовані методи дослідження є доречними. Автором доповнено базу існуючого діагностичного інструментарію: проведено валідизацію української версії методики диспозиційного оптимізму, розроблено опитувальник мотивів спортивної діяльності підлітків та модифіковано методику дослідження самооцінки, що може бути застосована для оцінювання фізичних якостей спортсмена. Вибір надійних методів математичної статистики забезпечив достовірність та переконливість проміжних результатів, зокрема, виокремлення типологічних профілів губристичної мотивації підлітків-спортсменів, мотиваційно-регулятивних та особистісних характеристик підлітків-спортсменів з різними типами губристичної мотивації. Автором математично доведено наявність предикторів губристичної мотивації на вибірці спортсменів підліткового віку. Представлена розвивальна програма, спрямована на формування конструктивних форм губристичної мотивації підлітків-спортсменів, доведена її ефективність.

Загальна характеристика роботи. Обсяг дисертації становить 232 сторінки друкованого тексту відповідно до правил оформлення дисертаційних робіт (із них основного тексту – 187) і містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, в яких змістовно та

послідовно викладено матеріали наукового дослідження С. Лукової, висновки, перелік використаних джерел та додатки. У тексті наведено 30 таблиць та 33 рисунки, що доречно ілюструють результати власних досліджень авторки та теоретичні обґрунтування.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність дослідження проблеми губристичної мотивації у підлітковому віці, акцентовано увагу на значущості даної проблематики у спортивній психології, науково коректно сформульовано мету, яку конкретизовано у завданнях, визначено об'єкт та предмет дослідження, надано перелік використаних у роботі методів дослідження, висвітлено наукову новизну та розкрито її практичну значущість.

Заслуговує на увагу здійснений автором теоретичний аналіз наукових підходів до проблеми формування губристичної мотивації з позицій різних психологічних шкіл – від історичної ретроспективи до сьогодення, що представлений у першому розділі роботи. Теоретичне обґрунтування питання становлення мотивації у спортивній діяльності підлітків включає вікові та статеві аспекти, враховує фізіологічний розвиток юних спортсменів та формування інтересу до обраного виду спорту. Заслуговує уваги ретельне опрацювання автором значної кількості сучасних публікацій з окресленої теми у відповідних фахових джерелах, включених до наукометричних баз.

Цінним є другий розділ дисертації С. Лукової, що присвячений викладці результатів власних наукових пошуків та їх відповідній інтерпретації. Автор наводить опис вибірки, комплексу психодіагностичних методик та ходу проведення дослідження. С. Лукова доповнює коло існуючих методик, здійснюючи адаптацію методики вивчення самооцінки Дембо-Рубінштейн для спортсменів підліткового віку, створюючи новий психодіагностичний інструментарій для вивчення мотивів спортивної діяльності та валідизуючи українську версію методики дослідження диспозиційного оптимізму (LOT-R), включно з перевіркою факторної структури. Детальний опис проведеної роботи над психодіагностичним

інструментарієм міститься у відповідних фахових статтях, що висвітлюють результати дисертації. Автором здійснено вагомий статистичний аналіз даних із застосуванням відповідних методів матстатистики, обґрунтовано вибір на користь непараметричних методів, серед яких – аналіз відмінностей за критеріями Спірмена, Манна-Уїтні, Крускала-Уоліса. У роботі застосовано кластерний та факторний аналіз (як розвідувальний, так і підтверджуючий), дискримінантний, регресійний та двохфакторний дисперсійний аналізи. Можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота є системним дослідженням, що базується на необхідному наборі методичних засобів. Доведено зв'язок губристичних мотивів із спортивною мотивацією підлітків, встановлено співвідношення типів губристичної мотивації та мотивації спортивної діяльності, що визначає характерні особливості спортивної мотивації у підлітковому віці. Виявлено специфіку стильових особливостей саморегуляції спортивної діяльності у підлітків в залежності від типологічного профілю губристичної мотивації. У роботі визначено особистісні характеристики підлітків, релевантні реалізації спортивної діяльності, та актуальні переживання підлітків у спортивній діяльності, які відрізняються залежно від типологічного профілю губристичної мотивації. Автором розкрито психологічні особливості спортивної діяльності підлітків-спортсменів з різними типами губристичної мотивації, які займаються індивідуальними та командними видами спорту. Визначено психологічні предиктори губристичної мотивації підлітків-спортсменів, які були покладені в основу розробки розвивальної програми.

На позитивну оцінку заслуговує запропонована автором програма розвитку конструктивних форм губристичної мотивації підлітків-спортсменів, що викладена у третьому розділі дисертаційного дослідження. С. Луковою здійснено диференціацію конструктивних та деструктивних форм губристичної мотивації, відзначено особливості прояву кожної з форм у спортсменів підліткового віку. Представлено структуру програми, що містить три основні розділи – мотиваційний, розвивальний, рефлексивний, детально

описано схему типового заняття, наведено зразки авторських вправ, обгрунтовано їхню доцільність та послідовність. Автор доводить ефективність програми на основі застосування статистичного аналізу. Заслуговує уваги не лише авторське змістовне наповнення програми, а й підхід до її реалізації, що здійснюється в двох площинах – в межах тренінгової програми та засобами індивідуального консультивання.

Проведена ґрунтовна та ретельна робота дисертанта, що викладена в основній частині роботи, дозволила підвести детальні висновки, що у повній мірі відображають всі етапи здійсненого дослідження. Між завданнями роботи та її висновками розходжень немає. Статистично доведені практичні результати роботи є підставою для застосування основних здобутків даної наукової розвідки у практиці фахівців психологічної служби.

На основі аналізу основної частини роботи можемо дійти висновку, що в ході виконання дослідження основної мети було досягнуто, дисертація С. Лукової є цілісним структурованим дослідженням, у якому дотримано логічної послідовності та комплексності у викладенні матеріалу. Представлена до розгляду робота є завершеною науковою кваліфікованою працею.

Основні результати дослідження викладено у 6 наукових статтях, чотири з яких опубліковано у фахових виданнях України категорії «Б», а дві – у зарубіжних журналах, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science, додатково матеріали роботи висвітлено у 10 тезах доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Слід відзначити, що під час роботи над дисертацією порушень вимог академічної доброчесності не виявлено, тест роботи є оригінальним. Дисертаційне дослідження пройшло достатню апробацію. Публікації повною мірою віддзеркалюють його зміст. Аналіз публікацій С. Лукової засвідчив їх відповідність вимогам щодо оприлюднення результатів наукових досліджень.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження С. В. Лукової, водночас, можна висловити такі зауваження та побажання, врахування яких могло б надати роботі більшої цілісності і завершеності:

1. Безперечно позитивним є висвітлення різних аспектів досліджень губристичної мотивації у спорті вітчизняними науковцями. Водночас, огляд подібних досліджень у спорті, здійснених зарубіжними вченими, став би істотним підсиленням даної наукової розвідки.

2. Відзначимо, що опис психодіагностичного інструментарію дослідження здійснено доволі лаконічно. Вважаємо, що робота тільки б виграла, якби в ній ширше було представлено опис авторських методик. Зокрема, «Діагностичний інструментарій для вивчення актуальних мотивів спортивної діяльності підлітка» (Лукова С., Фоменко К.), «Методика диспозиційного оптимізму. Українська версія LOT-R» (Лукова С.), «Самооцінка спортсмена» (Лукова С.).

3. Позитивним аспектом роботи є представлений автором аналіз психологічних особливостей актуалізації психічних станів підлітків-спортсменів з різними типами губристичної мотивації, який був здійснений у тренувальному процесі. На нашу думку, його слід було б доповнити аналогічним аналізом, здійсненим у передзмагальний період.

Зазначимо, що висловлені нами зауваження не знижують якість проведеного дослідження і не впливають на його позитивну оцінку.

Завершеність дисертації в цілому та її відповідність встановленим вимогам. Дисертація Лукової Світлани Володимирівни «Психологічні особливості губристичної мотивації підлітків-спортсменів» є завершеною самостійною працею, яка робить відповідний внесок у психологічну науку, зокрема спортивну психологію, психологію мотивації, є доречним доповненням низки досліджень у галузі вікових аспектів спортивної діяльності.

Представлена наукова розвідка, безперечно, має вагоме практичне значення, яке полягає в використанні матеріалів дисертації у виховному процесі

спортивних шкіл, у спортивних таборах для посилення спортивної мотивації підлітків та гармонізації особистісного розвитку юних спортсменів.

Рецензована наукова робота «Психологічні особливості губристичної мотивації підлітків-спортсменів» відповідає спеціальності 053- Психологія (05 Соціальні та поведінкові науки) та встановленим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року, а її виконавець – Лукова Світлана Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеню доктора філософії за спеціальністю 053 – Психологія.

Офіційний опонент

доцент кафедри психології,

Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка.

кандидат психологічних наук

Т. І. Щербак

На електронний документ накладено: 1 (Один) підписи чи печатки:
На момент друку копії, підписи чи печатки перевірено:
Програмний комплекс: eSign v. 2.3.0;
Засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки: ПТ Користувач ЦСК-1
Експертний висновок: №05/02/02-1424 від 05.04.2016;
Цілісність даних: не порушена;

Підпис № 1 (реквізити підписувача та дані сертифіката)
Підписувач: Щербак Тетяна Іванівна 3082305504;
Належність до Юридічної особи: ;
Код юридичної особи в ЄДР: 3082305504;
Серійний номер кваліфікованого сертифіката: 382367105294AF970400000990F1000FC6BB701;
Видавець кваліфікованого сертифіката: "Дія". Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг;
Тип носія особистого ключа: Захищений;
Тип підпису: Кваліфікований;
Сертифікат: Кваліфікований;
Час та дата підпису (позначка часу для підпису): 09:45 07.12.2023;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для підпису від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)
Час та дата підпису (позначка часу для даних): 09:45 07.12.2023;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для даних від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)